

UDK 81'373

81'35

81'373.45

Stručni rad

Primljen 23. rujna 2011., prihvaćen za tisak 23. studenog 2011.

Tihana Sedlar

GRAFIČKI ANGLICIZMI

Uvod

Anglizmi su prepoznatljive riječi ili jedinice iz engleskoga jezika preuzete i prilagođene drugom jeziku (Anić, 2004: 22). Oni se teško uklapaju u hrvatski jezični sustav. (Hudeček, Mihaljević, Vukojević, 1999: 287) Uz riječ anglizam, u članku Alemka Gluhaka Grafički „anglicizmi“ (Gluhak, 2009.) pojavljuje se i riječ anglicizam. Poznata je tvrdnja da potpunih istoznačnica u jeziku nema. Ako u jeziku postoje dva izraza, najčešće ili ne znače potpuno isto ili, ako znače, imaju različitu konotaciju ili uporabnu vrijednost (Hudeček, Mihaljević, Vukojević, 1999: 293). Alemko Gluhak, jezikoslovac koji se, između ostalog, bavi utjecajem engleskog jezika na hrvatski, u spomenutom radu objašnjava razliku između anglizama i anglicizmima vođen odnosom galizama i galicizama. Galizmi jesu galske riječi u latinsko-me jeziku, a galicizmi francuske riječi u inim jezicima. Tako bi se anglizmi odnosili na riječi iz staroengleskog jezika, a anglicizmi na riječi iz suvremenog engleskog jezika. U hrvatskom se jeziku ne može govoriti o riječima iz staroengleskog jezika pa nema mogućnosti brkanja pojmova anglizam i anglicizam.

Jedno od osnovnih obilježja jezika jest jezična gospodarstvenost. Prema tome, ako dva izraza imaju isto značenje i ako se mogu podjednako upotrijebiti u bilo kojem kontekstu, jedan je od njih u jeziku suvišan (Hudeček, Mihaljević, Vukojević, 1999: 293). Budući da je ustaljeni hrvatski izraz za riječ koja vuče korijen iz engleskog jezika anglizam, u daljnjoj razradi koristit će se upravo taj izraz. Tipova anglizama ima mnogo, a jedan od slabije istraženih upravo su grafički anglizmi. Grafički su anglizmi vrlo zanimljivo područje jer je njihova pojavnost u jeziku učestala, a govornici najčešće uopće nisu svjesni činjenice da se radi o anglicizmima. To su, primjerice, brojne kratice pod utjecajem engleskog jezika, zatim imena stanovnika država u kojima je službeno pismo ćirilica, nazivi mjernih jedinica, upotreba velikih po-

četnih slova itd. Grafički anglizmi najčešće nastaju u prevođenju, a šire se uglavnom glasilima. Cilj je ovoga rada istražiti koliko su grafički anglizmi zastupljeni u svakodnevnoj komunikaciji.

Istraživanje

Odabir uzorka i tijekom istraživanja

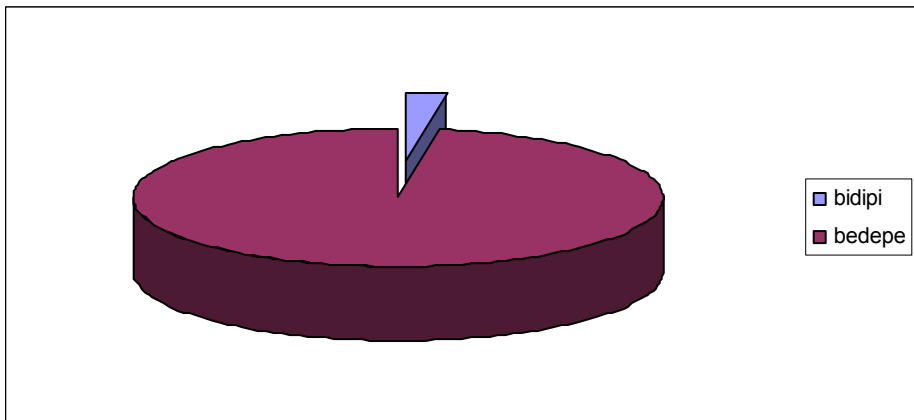
Budući da se engleski jezik u većoj mjeri upotrebljava među mlađom populacijom, ispitano je 39 studenata različitih fakulteta. Ispitani su studenti biotehničkih, društvenih, humanističkih i tehničkih znanosti. Time se odmah može zaključiti da su u dodiru s različitom literaturom te da, ovisno o fakultetu koji pohađaju, može doći do razlika u upotrebi pojedinih grafičkih anglizama. Ispitanicima je podijeljena anketa koja se sastojala od sedam kratkih pitanja. U svakom se pitanju ispitivala upotreba pojedinog grafičkog anglizma.

Budući da u hrvatskome jeziku nije rijetkost da se nekim skraćenicama daju engleski nazivi, ispitana je upotreba skraćenica BDP i PTSP.

a) BDP – bidipi ili bedepe?

Prvo se pitanje odnosilo na upotrebu skraćenice BDP koja je akronim za bruto domaći proizvod. Ispitanici su odgovarali čitaju li BDP kao *bedepe* ili *bidipi*. U hrvatskom bi se jeziku taj akronim trebao čitati kao *bedepe*, no nerijetko se čuje i *bidipi*. Iako inačica *bidipi* postoji, anketa je pokazala da se upotrebljava puno rjeđe nego *bedepe*. Većina ispitanika zaokružila je odgovor *bedepe*, njih čak 97,44%. Samo 2,56% ispitanika zaokružilo je odgovor *bidipi*. Očito se „engleska“ inačica koristi u manjoj mjeri.

Grafički to izgleda ovako:

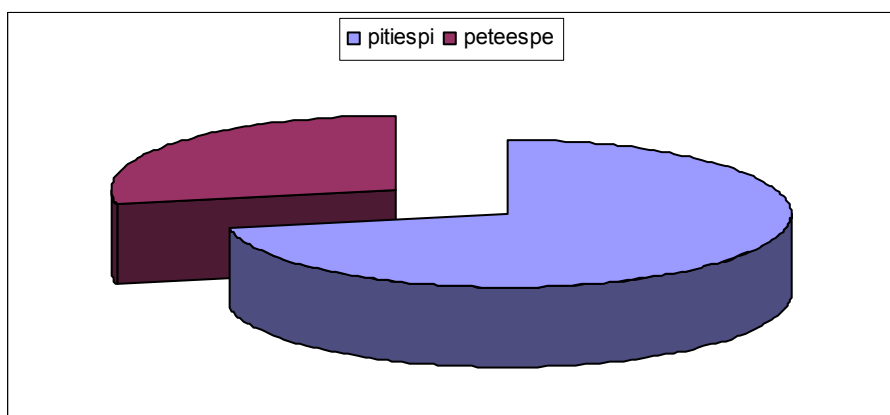

Postavlja se pitanje kako je uopće došlo do pojave inačice *bidipi*? Bruto domaći proizvod na engleskom je jeziku *gross domestic product*. Dakle, skraćeniica je GDP i od hrvatske se skraćeniice razlikuje u jednom grafemu. Lako je moguće da je hrvatska skraćeniica zbog sličnosti i pod utjecajem auditivnih i audiovizualnih medija poprimila osobine engleske skraćeniice.

b) PTSP – *pitiespi* ili *peteespe*?

Drugo se pitanje odnosilo na čitanje skraćeniice PTSP koja je akronim za posttraumatski stresni poremećaj. Taj bi se akronim u hrvatskom jeziku trebao čitati kao *peteespe*, no nerijetko se čuje i *pitiespi*. Budući da se *bidipi*, sudeći po prošlom pitanju, manje koristi, moglo bi se pretpostaviti da će i *pitiespi* zaokružiti manjina. No rezultati ankete pokazali su upravo suprotno. Od 39 ispitanika, čak njih 71,79% PTSP čita kao *pitiespi*, a 28,21% kao *peteespe*.

Grafički to izgleda ovako:

Nakon ovih rezultata postavljaju se dva pitanja. Prvo je zašto se uopće pojavila inačica *pitiespi*? Odgovor je sličan kao i u prvom pitanju. Engleski izraz za posttraumatski stresni poremećaj jest *posttraumatic stress disorder*. Ponovo je moguće uočiti veliku sličnost između dviju kratica. Hrvatska je kratica PTSP, a engleska PTSD.

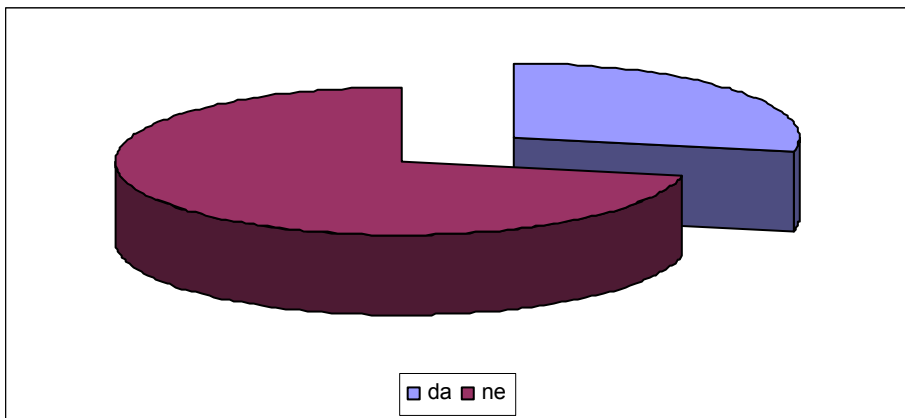
Drugo je pitanje zašto se *pitiespi* toliko koristi, a *bidipi* ne? Točan je odgovor nemoguće naći, no može se pretpostaviti da se kratica BDP najčešće pojavljuje u informativnim emisijama poput dnevnika i vijesti na nacionalnoj televiziji gdje se stručne službe brinu o govoru voditelja pa neće dopustiti da se BDP pročita kao *bidipi*. PTSP najčešće će se pojaviti u emisijama vezanim za medicinu ili pak psihologiju, no takve emisije nisu za širu populaciju.

Istovremeno, društvu je dostupan velik broj filmova i serija ratne ili slične tematike na engleskome jeziku pa je lako moguće da su upravo ti mediji usadili *pitjespi* u uši govornika hrvatskoga jezika.

c) Upotreba slova karakterističnih za engleski jezik

Treće se pitanje odnosilo na upotrebu slova karakterističnih za engleski jezik u svakodnevnoj komunikaciji, poput *x* umjesto *ks* i *c* umjesto *k*. Ta se svakodnevna komunikacija odnosi na elektroničku poštu, razne računalne programe za razgovor internetom, *sms* poruke i sl. Na pitanje koriste li grafeme *x* (umjesto *ks*) ili *c* (umjesto *k*) i sl., 28,21% ispitanika odgovorilo je potvrdno, a 71,79% ispitanika izjasnilo se da ne upotrebljava slova koja nisu dio hrvatske latinice.

Grafički to izgleda ovako:

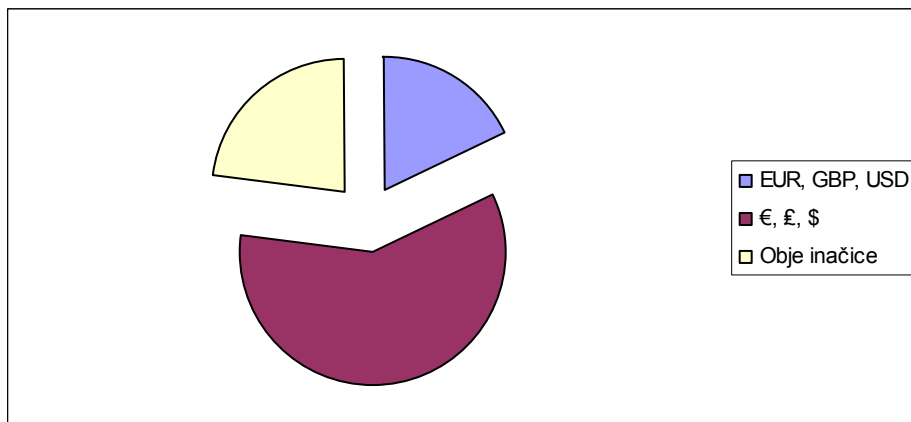
Širenje slova atipičnih za hrvatski jezik nije neobična pojava jer se u glasilima nerijetko pojavljuju riječi kao što su *sex* i *casino*. To se posebno odnosi na neke dnevne novine koje ciljaju na prosječnu čitateljsku publiku koju privlače udarnim naslovima i žutim tiskom. Preuzimanje stranih slova svakako treba izbjegavati.

d) Oznake za novčane jedinice

Četvrto se pitanje odnosilo na upotrebu oznaka za novčane jedinice. Kao prototipne oznake uzete su oznake za euro, funtu i američki dolar. Ispitanicima je postavljeno pitanje koje od navedenih oznaka koriste za euro, funtu i američki dolar, a ponudeni su odgovori a) EUR, GBP, USD, b) €, £, \$ i c) koristim obje inačice oznaka. Oznake EUR, GBP i USD oznake su međunarodnog novčarstva i svoj izvor imaju u engleskome jeziku. Objе inačice mogu se koristiti, no može se reći da je pravilnije upotrebljavati one novčane

oznake koje su karakteristične za zemlju u kojoj se određena valuta upotrebljava. Na spomenuto je pitanje 17,95% ispitanika odgovorilo pod a), 58,97% ispitanika pod b), a 23,08% ispitanika pod c).

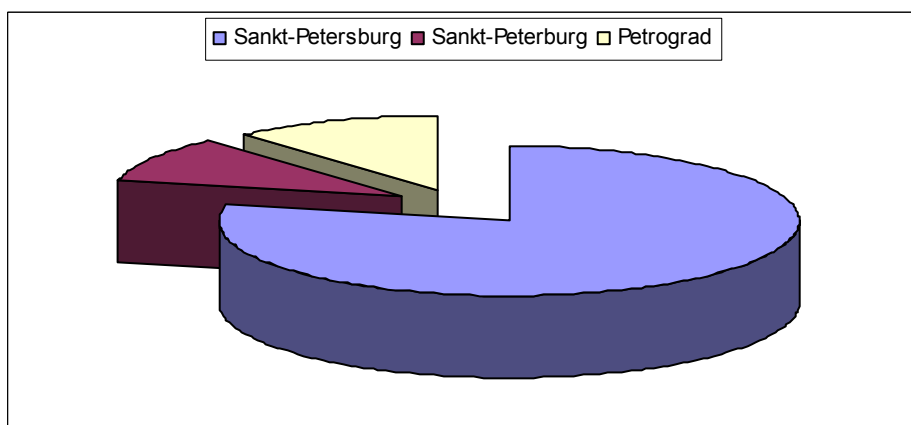
Grafički to izgleda ovako:

e) *Sankt-Petersburg, Sankt-Peterburg ili Petrograd?*

Šesto se pitanje odnosilo na pisanje imena ruskoga grada. Za Sankt-Petersburg odlučilo se čak 78,2% ispitanika, za Sankt-Peterburg 10,26% ispitanika, a za Petrograd 11,54% ispitanika. Jedan je ispitanik napisao da koristi inačice Sankt-Petersburg i Sankt-Peterburg, a jedan Sankt-Peterburg i Petrograd.

Grafički to izgleda ovako:

Ruski naziv navedenog grada jest Sankt-Peterburg, hrvatska je inačica Petrograd, a engleska Saint-Petersburg. Zanimljivo je uočiti da je inačica Sankt-Petersburg zapravo kombinacija ruske i engleske inačice te da se upotrebljava kod gotovo 80% ispitanika. Jedan je ispitanik, iako se u anketi taj podatak nije tražio, zaokružio Sankt-Petersburg te napomenuo da zna da ta inačica nije pravilna, ali ju koristi jer ju svi koriste. Ovdje se ne može govoriti o pravilnoj i nepravilnoj inačici jer je Sankt-Petersburg ušao u masovnu upotrebu te se širenje te inačice ne može spriječiti. Prednost svakako valja dati hrvatskoj inačici Petrograd, no ona se očito slabije koristi. Odgovor na pitanje zašto je to tako te zašto se ne koristi hrvatska inačica u glasilima i svakodnevnoj komunikaciji nemoguće je pronaći. Može se jedino pretpostaviti da hrvatska inačica nije ušla u masovniju upotrebu (kao što su npr. ušli Beč za Wien ili pak Budimpešta za Budapest) zbog velike udaljenosti samoga grada.

f) Upotreba navodnih znakova

Jedan od zanimljivijih oblika grafičkih anglizama navodni su znakovi. Poznato je da se u engleskom jeziku koriste gornji navodni znakovi te je anketno pitanje postavljeno s pretpostavkom da dio ispitanika i u hrvatskom jeziku koristi navodne znakove karakteristične za engleski jezik. Ispitanicima su postavljena pitanja koje navodne znakove najčešće koriste te ovisi li upotreba navodnih znakova o tome pišu li tekst na računalu ili rukom.

Većina ispitanika koristi uobičajene „navodne znakove” karakteristične za hrvatski jezik (31 ispitanik). Nekoliko je ispitanika napomenulo da korištenje navodnih znakova ovisi o jeziku na kojem pišu određeni tekst. Nije nepoznata upotreba „ovakvih navodnih znakova” (8 ispitanika) ili čak ‘ovakvih’ (2 ispitanika). Što se tiče drugog dijela pitanja, neki ispitanici navode stavljaju u *kurziv*, nekima ovisi o fontu koji koriste, a neki upotrebljavaju različite navodne znakove „na računalu” i „kad pišu rukom”.

Zanimljivo je napomenuti da ispitanici studenti tehničkih znanosti upotrebljavaju uglavnom navodne znakove karakteristične za engleski jezik, vjerojatno zbog literature s kojom se susreću i engleskog jezika kojim se služe u raznim računalnim programima.

Još neki primjeri grafičkih anglizama

Jedan od zanimljivih primjera grafičkih anglizama imena su državljana zemalja u kojima se ćirilica koristi kao službeno pismo. Inače je današnje opće načelo za prenošenje imena iz drugih jezika da se imena iz jezika koji se pišu latinicom prenose se u hrvatski tekst tako kako se pišu, a imena iz jezika koji se pišu drugim pismima prenose se u hrvatski jezik po određenim transkripcijskim pravilima. Unatoč postojećim pravilima u Hrvatskom pra-

vopisu S. Babića, B. Finke i M. Moguša, transkripcijska su pravila najčešće preuzeta iz engleskoga jezika jer imena sportaša i javnih ličnosti općenito u glasilima najčešće dobivaju engleskooblična imena. Tako će, primjerice, rijetki prosječni čitatelj pomisliti da je prezime poznate ruske tenisačice Marie Sharapove zapravo pogrešno napisano. Njezino je prezime Шарапова, odnosno Šarapova.

Nije na odmet spomenuti i grafem *q* iza kojeg u engleskome jeziku obvezno ide *u*. To u nekim jezicima nije slučaj. Primjer je toga ime stare kineske *dinastije Qin* koja će u literaturi najčešće biti nađena kao *dinastija Quin*.

U glasilima se vrlo često pojavljuju udarni naslovi poput *Dinamo vs. Hajduk* ili *Mirko Filipović vs. Kevin Randleman*. Navedena kratica *vs.* označava englesku riječ *versus* koja znači *protiv* te je se sve češće upotrebljava u novinskom i sportskom diskursu.

Zanimljivo je spomenuti i neke mjerne jedinice. Poznate su mjerne jedinice *inch*, *foot* i *mile*. Za sve navedene mjerne jedinice postoji ekvivalent u hrvatskome jeziku koji je u skladu s hrvatskom tradicijom i metrologijom, a to su *palac*, *stopa* i *milja*. U hrvatskom se jeziku za *foot* i *mile* upotrebljavaju izrazi *stopa* i *milja*, no *inč* se zadržao unatoč ekvivalentu u hrvatskome jeziku, a to je *palac*.

Također se vrlo često u televizijskom programu mogu naći prijevodi sažetka filmskih radnji koji su neprilagođeni hrvatskom jeziku. Posebno se tu ističu klitike koje često stoje na pogrešnim mjestima. Tako bi se, primjerice, rečenica *Rudy Baylor is a jobless young attorney* doslovno prevela kao *Rudy Baylor je nezaposleni mladi pravnik bez vođenja računa o položaju enklitike*. Pravilno bi bilo napisati *Rudy Baylor nezaposleni je mladi pravnik* ili *Rudy je Baylor nezaposleni mladi pravnik*.

Zaključak

Može se zaključiti da engleski jezik na svim jezičnim razinama ima iznimno velik utjecaj na hrvatski jezik, a vrlo vjerojatno i na ostale jezike u svijetu. Za razliku od leksičkih anglicizama koji su predmet brojnih istraživanja, grafički su anglicizmi još uvijek vrlo neistraženo područje. Grafički su anglicizmi, kao što se može vidjeti iz priloženog, u velikoj mjeri prisutni u jeziku te su u svakodnevnoj upotrebi. Govornici hrvatskoga jezika najčešće nisu svjesni činjenice da se u nekim izrazima uopće radi o bilo kakvoj vrsti anglicizma što grafičke anglicizme čini još zanimljivijima za razmatranje i daljnja istraživanja.

Literatura

- Vladimir Anić, 2004. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi liber
- Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, 2004. *Hrvatski pravopis*, Zagreb: Školska knjiga
- Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović, 2008. *Hrvatski pravopis*, Zagreb: Matica hrvatska
- Alemko Gluhak, 2009. *Grafički „anglicizmi“*, u: Lada Badurina, Ivo Pranjković, Josip Silić, *Jezični varijeteti i nacionalni identiteti : Prilozi proučavanju standardnih jezika utemeljenih na štokavštini*, Zagreb: Disput
- Alemko Gluhak, 2004. *Ruska i neka druga imena u hrvatskom jeziku danas*, u: *Folia onomastica Croatica 12-13* (<http://hrcak.srce.hr/fovia-onomastica>)
- Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Luka Vukojević, 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine